

Is samenwerkend leren echt dalton?

Als lector daltononderwijs heb ik me tot taak gesteld vier ‘dingen’ met elkaar in verband te brengen én met elkaar in overeenstemming te brengen: (1) de oorspronkelijke onderwijspedagogiek van Helen Parkhurst, (2) de traditie en de principes van de Nederlandse Dalton Vereniging, (3) de huidige daltononderwijspraktijk en (4) wat uit wetenschappelijk onderzoek bekend is over wat werkt in onderwijs.

Dit is geen sinecure soms. Een voorbeeld.

Samenwerking is één van de drie daltonprincipes. In de visie van de Nederlandse Dalton Vereniging betekent samenwerking in het onderwijs vooral ook samenwerkend leren. Dat blijkt onder andere uit de visitatieverslagen waarin veel scholen het advies krijgen om meer te doen aan samenwerkend leren. Vaak worden er praktische suggesties aan gekoppeld: laat docenten bijscholen in coöperatief leren, maak gebruik van Spencer Kagan enzovoort. Soms wordt een school erom bekritiseerd: te weinig aandacht voor samenwerkend leren. Ook de indicatorenlijst bij zelfevaluatie en visitatie van de NDV en de *Kijkwijzer Ontwikkelingslijnen* hebben samenwerkend leren hoog.

Parkhurst zelf had een andere visie op samenwerking in het onderwijs. Zij legt de nadruk op de school als gemeenschap. Maar nergens schrijft ze dat er coöperatieve taken moeten zijn of dat leerlingen het beste met elkaar en van elkaar leren in het kader van een gezamenlijke taak. Taken zijn altijd individueel bij Parkhurst. Leerlingen mogen elkaar raadplegen en helpen, maar de taken blijven individueel werk. Cruciaal blijven zelfwerkzaamheid en concentratie.

Wat is het gemeenschappelijke bij Parkhurst dan naast de *gelegenheid* en *mogelijkheid* om samen te werken? Volgens Parkhurst hoort de school een gemeenschap te zijn: “a social community”, waarin leraren en leerlingen samenwerken, leerlingen onderling en leraren onderling, maar vooral ook leerlingen met leraren samenwerken. In de traditionele school maken ondoelmatige en onnuttige autoritaire verhoudingen de dienst uit: “fictitious authority”, “arbitrary authority”, “immutable rules and regulations”. Parkhurst heeft er geen goed woord voor over: “It is restrictive, not educative. ... It is fatal to the idea of a school as a vital social unit” (EDP, p. 18). Alleen als werkgemeenschap biedt de school de nodige gelegenheid voor sociale, morele en culturele ontwikkeling en vorming. Functioneert de school als werkgemeenschap, dan doen leerlingen ervaringen op met wederzijdse afhankelijkheid, interactie, relaties, groepsdwang, groepsleven en dergelijke die de basis vormen van moraliteit en socialiteit. Dan ervaart het kind hoe afhankelijk het is van anderen en hoe afhankelijk anderen zijn van hem, leert het onwillekeurig antisociaal en asociaal gedrag af. Vandaar het weerkerende advies in *Education on the Dalton Plan*: “(The school) should be so organized that neither pupil nor teacher can isolate themselves, nor escape their due share in the activities and in the difficulties of others (EDP, p. 17). Ook met het oog op culturele vorming is het verstandig de school als werkgemeenschap in te richten. “Academically considered, the old system is just as fatal as it is from the social point of view,” aldus Parkhurst (EDP, p. 18). Het is één van de wijsheden die zij aan Swift ontleent:

“The rational method is to work *with the students*” (EDP, p. 9). Het is niet doelmatig om als leraar alles te doen: leerlingen alles voor te doen en voor te houden en uit te leggen en op te leggen. Het leerzamer voor de leerling wanneer de leraar de leerling betreft in de werkzaamheden. Activeer de leerling, zet hem zelf aan het werk, geef hem eigen verantwoordelijkheden, laat hem binnen bepaalde grenzen zelf de tijd indelen, de werkwijze kiezen, het tempo bepalen ... Het leren zal er beter van worden. “Education is, after all, a cooperative task” (EDP, pp. 18, 19). Samenwerken is een belangrijk principe bij Parkhurst, maar is dus iets anders, conceptueel veel breder en didactisch veel vrijer, dan coöperatief leren zoals bijvoorbeeld Spencer Kagan het voorstaat. (Verwijzingen naar *Education on the Dalton Plan* van Parkhurst; zie voor voorgaande ook mijn *Daltonplan onderwijspedagogiek*; beide teksten zijn te vinden op www.daltonplan.nl.)

De NDV en Parkhurst staan hierdoor niet op één lijn. Volgens de NDV kijkt het nauwer dan het voor Parkhurst hoeft. Ik kan me zelfs voorstellen dat de benaderingen op gespannen voet staan met elkaar. Als werkvormen van coöperatief leren ten koste gaan van zelfwerkzaamheid en concentratie bijvoorbeeld. Het is goed denkbaar dat, zeker voor bepaalde categorieën leerlingen en op bepaalde domeinen van kennis, vaardigheden en houdingen, samenwerkend leren *niet* het meest leerzaam is en zelfs niet bevorderlijk is voor socialiteit.

Voor onderwijsonderzoekers spreekt dit vanzelf. Of en hoe samenwerkend leren werkt, hangt af van tal van factoren. Van zoveel factoren dat samenwerkend leren volgens sommige onderwijsonderzoekers eigenlijk niet aangemerkt mag worden als effectieve onderwijsleervorm (bijv. Van der Werf 2006). De meeste onderzoekers zijn wat minder negatief, maar waarschuwen wel voor eenzijdigheid en overdrijving: niet te veel samenwerkend leren. En ze waarschuwen voor het essentiële belang van voorbereiding, begeleiding en afronding van samenwerkend leren en bij gevolg voor de hoge eisen die het stelt aan de docent (bijv. Marzano, Gaddy & Dean 2000; Muijs & Reynolds 2005). Of samenwerkend leren aanbevelenswaardig is voor de praktijk, verschilt hierom van situatie tot situatie, van vak tot vak, van docent tot docent, van leerling tot leerling enzovoort. Omzichtigheid is geboden.

De visie van de NDV komt niet geheel overeen met de oorspronkelijke visie van Parkhurst. De onderwijswetenschap maakt het nog ingewikkelder: het is alleen per geval te beoordelen. En de daltononderwijspraktijk?

In de meeste daltonscholen staat samenwerkend leren nog in de kinderschoenen. *Mooi laten staan*, denk ik wel eens. Immers, van Parkhurst hoeft het niet zo nodig. En wanneer we in aanmerking nemen wat onderwijsonderzoekers over samenwerkend leren zeggen, moeten we er voorzichtig mee zijn. In plaats van scholen te bekritisieren omdat ze te weinig aan samenwerkend leren doen of scholen zonder meer te adviseren zich te gaan bekwamen in Spencer-Kagan-achtige tips en tools (zoals bij NDV-visitaties gebeurt), kan beter zorgvuldig met scholen worden nagegaan wat verstandige momenten, maten en manieren van samenwerken, samen leren en samenwerkend leren zijn voor de betreffende school, gegeven

haar leerlingpopulatie en docententeam, gedifferentieerd naar o.a. leeftijden of leerjaren en domeinen van kennis en vaardigheden.

Piet van der Ploeg, lector Daltononderwijs Saxion Hogescholen

p.a.vanderploeg@saxion.nl

www.daltonplan.nl

Literatuur waarnaar verwezen wordt:

Marzano, R. J., Gaddy, B. B., & Dean, C. (2000). *What works in classroom instruction*. Aurora, CO: Mid-continent Research for Education and Learning.

Muijs, D. & Reynolds, D. (2005). *Effective teaching. Evidence and practice*. (2nd edition). London: SAGE.

Ploeg, P.A. van der (2007). *Daltonplan Onderwijspedagogiek*. www.daltonplan.nl.

Werf, G. van der (2006). Oud of nieuw leren? Of liever gewoon leren? *Pedagogische Studiën*, 83, 74-81.